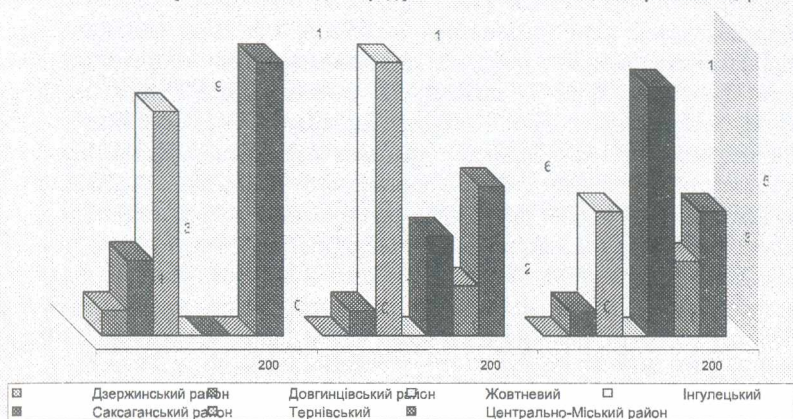

Рейтинг участі у міських олімпіадах серед учнів 4-х класів за кількістю призових місць

В умовах постійно зростаючого обсягу інформації, навчального матеріалу суспільство ставить перед школою завдання виховувати культурно і творчу особистість, здатну продукувати певні ідеї мовними засобами, висловлювати думки оригінально, нетрадиційно, активно, творчо працювати у різних сферах діяльності.

М. В. Ганжа,
аспірант,
Рівненський державний
гуманітарний університет

ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМИ ФОРМ, МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИЗАЙНУ

У статті розглядаються форми, методи, прийоми, що враховують особливості засобів дизайну в естетичному вихованні молодших школярів. Підкреслюється необхідність системного їх використання у процесі естетичного виховання учнів початкових класів.

В статье рассматриваются формы, методы и приемы, что учитывают особенности средств дизайна в эстетическом воспитании младших школьников. Подчеркивается необходимость системного их использования в процессе эстетического воспитания учеников начальных классов.

Forms, methods and receptions, are examined in the article, that take into account the features of design facilities in aesthetic education of junior schoolboys. The necessity of system their use is underlined in the process of aesthetic education of students of initial classes.

Постановка проблеми. Занепад духовності та ріст бездуховності в наш час – загально визнаний факт. Простежується певна закономірність, викликана докорінними зрушеннями в способі і формах життєдіяльності народу. Розв'язання цієї проблеми можливе завдяки створенню гнучкої системи виховання дітей та молоді, яка б враховувала і потреби часу і, водночас, задовольняла запити та інтереси підрастаючої особистості. Актуальними питаннями сьогодення є питання естетичного виховання і розвитку естетичної культури підрастаючого покоління. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає прилучення молодшої людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомим внеском у розробку теорії естетичного виховання особистості є праці вчених-педагогів А. Макаренка, В. Сухомлинського, С. Шацького та ін., наукові дослідження Н. Витковської, Д. Джоли, Л. Зеленова, І. Зязюна, М. Кагана, А. Канарського, Є. Квятковського, Л. Масол, М. Овсянникова, Л. Хлебнікової, А. Щербо та ін. У даних дослідженнях естетичне виховання розглядається як в теоретичному, так і в практично-прикладному плані. Разом з тим залишається ще значна частина проблем, які потребують наукового аналізу. Насамперед це методологічні проблеми теорії і практики естетичного виховання, розгляд яких зумовлений єдністю теоретичного, конкретно-соціологічного і емпіричного аналізу. Важко не погодитись із М. Овсянниковим, який вважає, що, незважаючи на значні успіхи в галузі дослідження і реалізації естетичного виховання, доводиться констатувати ряд прогалин і недоліків. Наші дослідження з теорії естетичного виховання ще не стали комплексними; у них немає необхідної єдності теорії із досягненнями мистецтвознавства, педагогіки і психології, без чого неможливо створити узагальнюючу працю з теорії естетичного виховання [6, с.16].

У виховній роботі з молодшими школярами варто використовувати систему організаційних форм: залучення учнів до різних видів діяльності, врахування їхніх потреб та інтересів. З огляду на це процес естетичного виховання передбачає проведення виховної роботи з молодшими школярами, залучення до виховних занять батьків, реалізацію спільних виховних заходів із учнями середнього та старшого шкільного віку.

Мета дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні системи форм та методів естетичного виховання молодших школярів, засобами дизайну.

Виклад основного матеріалу. З цією метою було визначено специфічні форми виховної роботи, які можна реалізовувати на різних заняттях. Наприклад, однією з форм організації виховної роботи є проведення тема-

тичних виставок, активна участь у мандрівках по рідному краю, ознайомлення з духовним та матеріальним надбанням свого краю, вивчення побуту, традицій та культури українського народу.

Варто систематично проводити на початку заняття бесіди, дискусії, інформаційні хвилинки естетичного змісту, посередині – тренінгові вправи, а наприкінці – рольові ігри з формулюванням висновків естетичного змісту. Залучати молодших школярів до проведення конкурсів, екскурсій, «зустрічей в колі сім'ї», презентацій, уроків взаємонавчання.

Враховуючи концептуальні засади, що визначають структуру естетичної вихованості молодших школярів та поетапність у формуванні її компонентів, ми дібрали три блоки організаційних форм та методів естетичного виховання.

Таблиця 1.

**Форми та методи естетичного виховання молодших школярів
засобами дизайну**

Завдання	Форми	Методи
Збагачення естетичних знань, формування естетичного смаку, естетичних почуттів	Бесіди, виховні тренінгові заняття: мандрівки, змагання, години спілкування, години відвертої розмови, колективні творчі справи з дизайнерським змістом	<i>Традиційні:</i> формування естетичної свідомості та самосвідомості (бесіди, пере-конання, навіювання, роз'яснення, особистий приклад педагога). <i>Інтерактивні:</i> інформаційно-організаційні (евристичні бесіди, відверті розмови, «думки вголос», творчі розповіді, презентації думок, інтерв'ю); регулятивно-корекційні (пошук спільних ідей, встановлення правил, саморегуляція, самокорекція)
Розвиток конструкторських здібностей, естетичних поглядів, переконань; формування дизайнерських навичок, естетичного ставлення до предметного середовища і до дійсності в цілому	Бесіди, тренінгові заняття, диспути, творчопошукові діалоги, рольові ігри, презентації, звіти, конкурси, екскурсії, колективні творчі справи з дизайнерським змістом	<i>Традиційні:</i> організації діяльності та формування досвіду: вимоги, поради, натяк, прохання, довіра, громадська думка, доручення, виховні ситуації. <i>Інтерактивні:</i> мотиваційно-стимулюючі (мотиваційні ігри, тренінг-стимулювання, створення емоційних ситуацій успіху, самопереконання, самостимулювання, самопідбальорювання); регулятивно-корекційні (пошук спільних ідей, встановлення правил, саморегуляція, самокорекція)

Виховання готує до самостійної діяльності	Тренінгові заняття, зустрічі, уроки взаємовиховання, колективні творчі справи з дизайнерським змістом	<p><i>Традиційні:</i> стимулювання естетичної діяльності і естетичного розвитку: Змагання, заохочення, схвалення, ігри, спілкування.</p> <p><i>Інтерактивні:</i> пізнавально-пошукові (дискусійні розмови, «мозкова атака»), ігрові ситуації, творчий аналіз результатів спільної діяльності, «карусель», «коло ідей»); регулятивно-корекційні (пошук спільних ідей, встановлення правил, саморегуляція, самокорекція)</p>
---	---	--

Запропоновану систему форм та методів естетичного виховання спрямовано на вирішення таких завдань:

1. Збагачення естетичних знань, формування естетичного смаку, естетичних почуттів.
2. Розвиток конструкторських здібностей, естетичних поглядів, переконань; формування дизайнерських навичок, естетичного ставлення до предметного середовища і до дійсності в цілому.
3. Виховання готовності до самостійної дизайнерської діяльності.

Однак, необхідно зауважити, що поділ форм та методів на три групи є умовним, оскільки ми пропонуємо вирішувати ряд завдань на кожному занятті, що, на нашу думку, зумовлено взаємозалежністю між компонентами естетичної вихованості.

З метою естетичного виховання молодших школярів варто використовувати систему організаційних форм, до яких, зокрема, належать такі: виховні тренінгові заняття гуртка-студії, бесіди, диспути, конкурси, екскурсії, виставки, презентації, «зустрічі в колі сім'ї», рольові ігри, творчопошукові діалоги, уроки взаємовиховання, колективні творчі справи з дизайнерським змістом.

Ефективною формою організації естетичного виховання є, на наш погляд, тренінгові виховні заняття гуртка-студії дизайну. Вибір цієї форми як пріоритетної пояснюється тим, що, зважаючи на особливості організації навчально-виховної роботи початкової школи, ми маємо змогу одночасно залучити до виховної роботи учнів різного віку у межах навчально-виховного процесу.

Зміст програми тренінгових виховних занять гуртка-студії дизайну пропонуємо розподілити на шість модулів, що охоплюють такі теми:

Модуль I. *Світ уявлень про «Планету дизайну»*

1. Чарівний світ речей.
2. Звідки взялися ці речі?
3. Подорож по «Планеті дизайну».

Модуль II. «Материк графічного дизайну»

1. Краса і кольори тепла перемагають сили зла.
2. Ми емблеми та логотипи творимо з літер алфавіту.
3. Вийде з-під пензля і пера плакат-реклама кресляра.

Модуль III. «Материк дизайну одягу»

1. Кожна нитка, весь наш одяг починається в природі.
2. Мода всіх нас надихає, форму одягу міняє.
3. Розшите сонцем святкове убрання у майстрів декорування.

Модуль IV. «Материк промислового дизайну»

1. Ми утворюємо легко горшки – з яблук, із груш – глеки.
2. Ми дизайнери, митці, різних іграшок творці.
3. Ми творці, майстри умілі прикрас, подарунків та сувенірів.

Модуль V. «Материк ландшафтного дизайну»

1. Є один вид мистецтва чудовий – фітодизайн квітниковий.
2. На городі скрізь порядок у майстрів «художніх грядок».

Модуль VI. «Материк дизайну середовища»

1. Власноруч до свята оформляємо кімнату.
2. Віковічні бачимо манери у дизайні екстер'єру.

Такий тематичний розподіл враховує структурні компоненти дизайну і передбачає збагачення досвіду естетичного ставлення до дійсності в основних сферах життєдіяльності. В процесі моделювання тренінгових занять гуртка-студії дизайну ми враховували те, що естетичні знання найкраще засвоюються через включення молодших школярів в активну творчу діяльність. Важливим за цих умов є проведення роботи з повторення та закріплення здобутих знань, яка дає змогу врахувати вікові особливості учнів початкових класів.

Виділивши основні компоненти змісту естетичного виховання молодших школярів засобами дизайну, ми також визначили систему методів, застосування яких сприятиме оптимізації виховного процесу. Класифікуючи виховні методи, ми взяли до уваги положення про те, що в основі ефективного виховного процесу лежить діалогічна взаємодія між педагогом та молодшим школярем, а також концептуальні підходи до педагогічного спілкування, визначені О. Киричуком, відповідно до яких механізм спілкування розглядається як форма реалізації його основних функцій: інформаційної, пізнавальної, мотиваційної та регулятивної [2].

Сукупність рекомендованих нами методів диференційовано на дві групи: традиційні та інтерактивні. До традиційних відносяться такі:

1. Формування естетичної свідомості та самосвідомості. До цих методів віднесено наступні: бесіди, переконання, навіювання, роз'яснення, особистий приклад педагога.

2. Організація творчої діяльності та формування естетичного досвіду: поради, натяк, прохання, довіра, громадська думка, доручення, виховні ситуації.

3. Стимулювання естетичної діяльності та естетичного розвитку: змагання, захоочення, схвалення, ігри, спілкування тощо [1;4;5].

Доцільність застосування методів виховання залежить від мети, завдань на визначеному етапі виховного процесу, індивідуальних особливостей молодших школярів, їх активності та пізнавальних інтересів, а також від характеру взаємодії педагога і молодшого школяра. Це дало змогу виокремити нетрадиційні, або інтерактивні методи естетичного виховання. Зазначимо, що існує ряд підходів до визначення та класифікації цієї групи методів виховання. На основі аналізу відповідної літератури, [1;2;4;8], нами змодельовано систему методів, яка складається з чотирьох підгруп: інформаційно-організаційні, мотиваційно-стимулюючі, пізнавально-пошукові та регулятивно-корекційні.

Зокрема, збагачення естетичних знань, організація спільної діяльності молодших школярів та мобілізація їхньої уваги, пам'яті, мислення відбувається завдяки застосуванню інформаційно-організаційної підгрупи інтерактивних методів: евристичних бесід, презентацій думок, творчих розповідей, відвертих розмов, думок вголос, інтерв'ю.

Використання мотиваційно-стимулюючих методів естетичного виховання забезпечує формування стійких естетичних поглядів, переконань молодших школярів, а також естетичного ставлення до дійсності. До таких методів ми віднесли наступні: мотиваційні ігри, тренінг-стимулювання, створення емоційних ситуацій успіху, самопереконання, самостимулювання, самопідбадьорювання.

Активізації пізнавальної та творчої діяльності сприятиме використання пізнавально-пошукових методів, зокрема: дискусійні розмови, «мозкова атака», ігрові ситуації, творчий аналіз результатів спільної діяльності, «карусель», «коло ідей».

Враховуючи те, що виховання молодших школярів – це, насамперед, керований педагогічний процес, варто спостерігати за вчинками молодших школярів, перевіряти адекватність сформованих естетичних уявлень, щоб запобігти появі спотворених смаків і, за необхідності, здійснити корекційний вплив. Для цього пропонуємо застосовувати регулятивно-корекційні інтерактивні методи: пошук спільних ідей, встановлення правил, рефлексія, саморегуляція, самокорекція.

Важливою умовою естетичного виховання молодших школярів засобами дизайну є реалізація системного підходу, створення та використання комплексу технологічного забезпечення виховного процесу, що й було нами враховано в експерименті, який засвідчив ефективність нашої системи форм, методів та прийомів.

Аналіз результатів експерименту підтвердив нашу гіпотезу про дієвість системи форм, методів та прийомів естетичного виховання молодших школярів засобами дизайну.

Таблиця 2.

**Рівні сформованості критеріїв естетичної вихованості
молодших школярів до і після експерименту, у %
(за усередненими показниками)**

Рівні	Групи			
	Контрольні		Експериментальні	
	До експерименту	Після експерименту	До експерименту	Після експерименту
Високий	5,3	6	5,4	13,3
Достатній	8,1	9,2	8,1	16,9
Середній	30,6	26,9	30,6	25,1
Низький	56	57,9	55,9	44,8

Висновок. Підсумовуючи вищесказане слід зазначити, що оптимальність виховного процесу залежить від комплексного застосування всіх означених форм та методів, які доповнюють один одного і утворюють систему з урахуванням естетико-виховних властивостей дизайну, що сприятиме ефективності виховного процесу в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка. – К.: Академія, 2003. – 576с.
2. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / Упорядник Л. Галіцина. –К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128с.
3. Киричук В. А. Формирование гуманных взаимоотношений младших школьников во внеурочной деятельности: Дис.... канд. пед. наук: 13.00.07. – К., 1987. – 230с.
4. Методика воспитательной работы / Под ред. В. М. Кротова. –М.: Просвещение, 1990. – 173с.
5. Мойссюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 4-е видання, доповнене. – К.: Білоцерківська книжна фабрика, 2003. – 615с.
6. Самохвалова В. И. Человек в искусстве // Эстетика. –М.: Знание, 1987.
7. Тименко В. П. Методика викладання художньої праці: Посібник для вчителів. – К.: Стаях, 2000.
8. Фіцула М. М. Педагогіка. – К.: Академія, 2002. – 528с.

*Л. М. Шевчук,
аспірант,*

Інститут педагогіки АПН України

**ПСИХОЛОГО-ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ГРУПОВОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

В статье рассматриваются психолого-дидактические особенности групповой работы учеников начальных классов, в частности специфика ее использования с учетом возрастных и индивидуальных особенностей младших школьников.

The article is dedicated to the psychological-didactic peculiarities of pupils' group work at primary school, in particular to the specificity of its using on the basis of taking into account younger schoolchildren's age and individual peculiarities.